

Pētījumi

Publicēts: 24.08.2020.

16.10.2020 Darba apstākļi un riski Latvijā 2017-2018

Pēc Valsts darba inspekcijas pasūtījuma tika veikts pētījums "Darba apstākļi un riski Latvijā, 2017-2018"

Pētījuma mērķis bija noskaidrot aktuālo situāciju darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības jomā, analizēt iegūtos datus dinamikā un izstrādāt priekšlikumus esošās situācijas uzlabošanai. Pētījums parāda modernizētām darbavietām un jaunradītām profesijām raksturīgo darba vides riska faktoru ietekmes palielināšanos. Kaut arī situācija Latvijas uzņēmumos un iestādēs darba aizsardzības jomā turpina uzlaboties, pētījumā apkopotie dati rāda, ka turpina palielināties pirmreizēji reģistrēto arodslimnieku un arodslimību skaits, turklāt ievērojami pieaudzis reģistrēto skeleta, muskuļu un saistaudu sistēmas arodslimību skaits. Pētījums arī ietver konkrētus ekspertu ieteikumus situācijas uzlabošanai Latvijā.

Pētījumu veica personu apvienība SIA Civitta Latvija, SIA GRIF un UAB Civitta Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 7.3.1. specifiskā mērķa "Uzlabot darba drošību, it īpaši bīstamo nozaru uzņēmumos" projekta "Darba drošības normatīvo aktu praktiskās ieviešanas un uzraudzības pilnveidošana" Nr. 7.3.1.0/16/l/001 ietvaros.

Pētījums:

- [Darba apstākļi un riski Latvijā](#)

Pētījuma tematiskie pielikumi:

- [Arodslimības](#)
- [Darba vides laboratoriskie mērījumi](#)
- [Darba tiesiskās attiecības](#)
- [Darba vides riska faktori un to novērtēšana](#)
- [Mikrouzņēmumi](#)
- [Pārskats par darba aizsardzības speciālistu fokusgrupu diskusiju](#)
- [Pārskats par darba devēju fokusgrupu diskusiju](#)
- [Nelaimes gadījumi darbā](#)
- [Valsts darba inspekcija](#)
- [Veikto aptauju apkopojums](#)
- [Veikto pētījumu analīze](#)
- [Ekonomiskā attīstība un darba tirgus tendences](#)
- [Apgaismojums](#)
- [Azbests](#)

- Bioloģiskie faktori
- Darba aprīkojums un bīstamās iekārtas
- Darbs ar datoru
- Metināšanas aerosols
- Putekļi
- Organiskie šķīdinātāji
- Darbs augstuma
- Darbs sprādzienbīstama vide
- Elektromagnētiskie lauki
- Ergonomika un ergonomiskie darba vides riska faktori
- Mikroklimats
- Optiskais starojums
- Psihoemocionālie darba vides riska faktori
- Troksnis
- Vibrācija
- Drošības zīmju lietošana
- Individuālie aizsardzības līdzekļi
- Obligātās veselības pārbaudes
- Pirmā palīdzība
- Apmācības darba aizsardzības jautājumos
- Darba aizsardzības prasību ievērošana darba vieta
- Būvniecība
- Kokapstrāde
- Metālapstrāde
- Mežsaimniecība
- Pārtikas produktu un dzērienu ražošana
- Transporta glabāšanas un sakaru nozare
- Veselības un sociālā aprūpe
- Poligrāfija
- Tekstilizstrādājumu nozare
- Izglītība

Pēc Valsts darba inspekcijas pasūtījuma laika posmā no 2017. gada 1. septembra līdz 2019. gada decembrim tika veikts pētījums "Letālo nelaiemes gadījumu darbā, kuri nav tieši saistīti ar darba vides faktoriem, cēloņi, sekas un novēršanas iespējas Latvijā".

Pētījumu veica personu apvienība SIA Civitta Latvija, SIA GRIF un UAB Civitta. Pētījumā analizēti letālie nelaiemes gadījumi darba vietā, kuru cēlonis saskaņā ar ārstniecības iestādes izveidotas ārstu komisijas arodslimībās atzinumu nav darba vides riska faktoru iedarbības rezultāts, jeb nodarbinātais miris darba vietā. Pētījuma rezultāti ietver ekspertu ieteikumus situācijas uzlabošanai. Pētījuma gaitā tika veikta statistikas datu analīze, analizēti letālo nelaiemes gadījumu bez acīmredzamām traumām akti, veiktas iedzīvotāju aptaujas un intervijas ar nozaru ekspertiem, ārstiem un nodarbinātajiem.

Pasaulē veiktie pētījumi liecina, ka galvenie sirds un asinsvadu slimību cēloņi ir neveselīgi dzīvesveida ieradumi, mazkustīgs dzīvesveids, ko Latvijā veiktais pētījums papildina ar datiem, kas norāda, ka darbiniekiem bieži ir arī nevērīga attieksme pret savu veselību, tostarp slimību simptomu ignorēšana un viņi veic arī pašārstēšanos. Lai samazinātu nodarbināto risku saslimt ar sirds un asinsvadu slimībām, liela nozīmē ir darba devēja veiktajām preventīvajām aktivitātēm, piemēram, kvalitatīvi veiktam darba vides riska novērtējumam, īstenotiem darba vides uzlabošanas un nodarbināto veselību veicinošiem pasākumiem, norāda pētījuma autori.

Kā būtiskākais ekspertu ieteikums tiek minēta nepieciešamība paaugstināt obligāto veselības pārbaūžu kvalitāti, kas ļautu identificēt nodarbināto riska grupas un nepieļautu turpmāku nodarbināšanu darba apstākļos, kas rada risku nodarbinātā veselībai un dzīvībai. Tāpat svarīgi ir nodrošināt aroveselības un arodslimību ārstiem pieeju nodarbināto slimības vēsturei, ko mūsdienu tehnoloģiju laikā būtu ieteicams sasaistīt ar E-veselības attīstību. Lai uzlabotu nelaiemes gadījumu izmeklēšanas kvalitāti, pētnieki rosina precizēt kārtību, kādā tiek izmeklēti letālie nelaiemes gadījumi bez acīmredzamām traumām.

Pētījums "Letālo nelaiemes gadījumu darbā, kuri nav tieši saistīti ar darba vides faktoriem, cēloņi, sekas un novēršanas iespējas Latvijā" tika veikts programmas „Izaugsme un nodarbinātība” 7.3.1. specifiskā mērķa „Uzlabot darba drošību, it īpaši bīstamo nozaru uzņēmumos” projekta „Darba drošības normatīvo aktu praktiskās ieviešanas un uzraudzības pilnveidošana” (Nr. 7.3.1.0/16/I/001) ietvaros.

Pielikumi

- [Letālo nelaiemes gadījumu darbā, kuri nav tieši saistīti ar darba vides faktoriem, cēloņi, sekas un novēršanas iespējas Latvijā](#)

2019. gadā tika noslēgts pētījums „Jaunās nodarbinātības formas un to piemērošana praksē”, kura mērķis ir uzlabot izpratni par jauno nodarbinātības formu (JNF) piemērošanu praksē un, balstoties uz situācijas analīzi, iegūt priekšlikumus sekmīgākai JNF izmantošanai.

Termins JNF Latvijā ir salīdzinoši jauns. Piemērojot JNF praksē, darba devējam un nodarbinātajam ir iespēja darba attiecības padarīt elastīgākas, piemēram, ļaujot nodarbinātajai personai apvienot darbu ar ģimenes un sabiedrisko dzīvi, taču paralēli būtisks aspekts ir nodrošināt drošus un veselībai nekaitīgus darba apstākļus. Izmantojot JNF praksē – tā ir iespēja darba devējam un darbiniekam piemēroties jaunajām ekonomikas tendencēm.

Pētījuma autori secina, ka Latvijā esošā likumdošana pieļauj tādu nodarbinātības formu pastāvēšanu kā darbinieku dalīšana, darba dalīšana, pagaidu vadītāja izmantošana, gadījuma darbs, teledarbs, ar informācijas un komunikācijas tehnoloģiju izmantošanu saistīts mobilais darbs, portfolio darbs un sadarbības (kopīga) nodarbināšana. Pētījumā analizēta JNF pielietošana Latvijas darba tirgū, tajā skaitā aplūkojot gan darbinieku un darba devēju attieksmi pret šīm nodarbinātības formām, gan nozares, kurās jau aktīvi tiek pielietotas JNF. Tāpat izpētītas problēmas, kas kavē JNF aktīvāku izmantošanu Latvijā, un analizēti raksturīgākie ārvalstu piemēri. Pētījuma rezultātā izstrādāti priekšlikumi normatīvo aktu izmaiņām (piemēram, papildināt Darba likumu, tajā iekļaujot JNF definīcijas), kā arī priekšlikumi specifisku darba devēju un nodarbināto mērķa grupu informēšanai par JNF raksturīgajiem ieguvumiem, tādējādi popularizējot to izmantošanu. Pētījums „Jaunās nodarbinātības formas un to piemērošana praksē” ir veikts Darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” 7.3.1. specifiskā atbalsta mērķa „Uzlabot darba drošību, it īpaši bīstamo nozaru uzņēmumos” projekta „Darba drošības normatīvo aktu praktiskās ieviešanas un uzraudzības pilnveidošana” (projekta identifikācijas Nr. 7.3.1.0/16/I/001) ietvaros pēc Valsts darba inspekcijas pasūtījuma.

Pielikumi

- [Jaunās nodarbinātības formas un to piemērošana praksē](#)

2018. gadā pēc Valsts darba inspekcijas pasūtījuma tika veikts pētījums "Darba strīdu efektīvākas risināšanas iespējas Latvijā", kura mērķis ir analizēt darba strīdu izšķiršanas mehānismu pilnveidošanas iespējas Latvijā, izvērtējot esošo darba strīdu izmantošanas efektivitāti, kā arī analizējot iespējas pilnveidot patreizējo darba strīdu izšķiršanas kārtību gan no institucionālā, gan arī no procesuālā viedokļa. Pētījuma aktualitāti nosaka arī starptautiskās un Latvijai saistošās Eiropas Savienības darba tiesību prakses attīstība un arī vietējā darba tirgus vajadzības.

Šāda veida pētījums Latvijā tika veikts pirmo reizi un tā rezultāti sniedz ieskatu par citādas sistēmas ieviešanas iespējām Latvijā, tiesisko ietvaru un tā potenciālajām izmaiņām, ekonomisko pamatojumu un citiem būtiskiem jautājumiem. Lai gan šobrīd Latvijas tiesiskajā regulējumā ir noteiktas iespējas risināt darba strīdus ārpus tiesas ceļā (pārrunās starp darbinieku un darba devēju, veidojot darba strīdu komisiju uzņēmumā, piesaistot starpniekus u.tml.), šo metožu pielietojums ir būtiski atkarīgs no strīdā iesaistīto pušu labās gribas vienoties. Ja pārrunu ceļā darba strīds nav atrisināts, mazu prasību gadījumos darbinieki no tālākās situācijas risināšanas parasti atsakās, jo nākamais strīda risināšanas solis ir vēršanās ar prasību tiesā, kas laika un finanšu resursu ziņā ir salīdzinoši dārgi, jo tiek tērēti ne tikai iesaistīto pušu privātie, bet arī valsts resursi.

Pētījums „Darba strīdu efektīvākas risināšanas iespējas Latvijā” ir veikts Darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” 7.3.1. specifiskā atbalsta mērķa „Uzlabot darba drošību, it īpaši bīstamo nozaru uzņēmumos” projekta „Darba drošības normatīvo aktu praktiskās ieviešanas un uzraudzības pilnveidošana” (projekta identifikācijas Nr. 7.3.1.0/16/I/001) ietvaros pēc Valsts darba inspekcijas pasūtījuma.

Pielikumi

- [Darba strīdu efektīvākas risināšanas iespējas Latvijā](#)

Pētījums "Pašnodarbinātība Latvijā un tiesiskā regulējuma pilnveide pašnodarbināto darba apstākļu uzlabošanai" tika veikts 2018. gadā pēc Valsts darba inspekcijas pasūtījuma. Tā mērķis bija apzināt situāciju attiecībā uz pašnodarbināto darba apstākļiem un rast risinājumus pašnodarbinātības tiesiskā regulējuma praktiskās ieviešanas uzlabošanā. Pētījumā ir analizēta pašnodarbinātība Latvijā un piecās citās valstīs, veikta situācijas izpēte un noteikti ekonomiskie ieguvumi un zaudējumi, iestājoties nelaimes gadījumam darbā vai arodslimībai pašnodarbinātības gadījumos.

Pētījuma rezultāti liecina, ka vairākums pašnodarbināto nepietiekami ievēro darba aizsardzības prasības un to vidū ir zems informētības un izpratnes līmenis par darba aizsardzības un sociālās apdrošināšanas jautājumiem. Situāciju pasliktina tiesiskā regulējuma un pašnodarbināto uzraudzības trūkums darba aizsardzības jomā.

Situācijas uzlabošanai tika izstrādāti sekojoši ieteikumi: (1) pašnodarbinātajiem, kuri darbus veic savā labā un strādā kādā no bīstamajām nozarēm, noteikt ievērot Darba likuma prasības attiecībā uz maksimālo darba laiku un minimālo atpūtas laiku, kā arī drošību, veselības aizsardzību un higiēnu darbā; (2) noteikt par pienākumu atsevišķās bīstamajās nozarēs pašnodarbinātajiem iegādāties privāto apdrošināšanas polisi pret nelaimes gadījumiem un arodslimībām; (3) pašnodarbinātajiem noteikt tiesiskajā regulējumā konkrētākas un stingrākas darba aizsardzības prasības; (4) ietvert Valsts darba inspekcijas funkcijās pašnodarbināto uzraudzību; (5) veicināt pašnodarbināto interešu pārstāvniecības organizācijas izveidi; (6) nodrošināt pašnodarbinātajiem informatīvo un konsultatīvo atbalstu, kā arī veikt informēšanas un izglītošanas aktivitātes.

Pētījums "Pašnodarbinātība Latvijā un tiesiskā regulējuma pilnveide pašnodarbināto darba apstākļu uzlabošanai" ir veikts Darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” 7.3.1. specifiskā atbalsta mērķa „Uzlabot darba drošību, it īpaši bīstamo nozaru uzņēmumos” projekta „Darba drošības normatīvo aktu praktiskās ieviešanas un uzraudzības pilnveidošana” (projekta identifikācijas Nr. 7.3.1.0/16/l/001) ietvaros pēc Valsts darba inspekcijas pasūtījuma.

Pielikumi

- [Pašnodarbinātība Latvijā un tiesiskā regulējuma pilnveide pašnodarbināto darba apstākļu uzlabošanai](#)